

פרשיות פטות - מסעי התשפ"ו

ari.kahn@biu.ac.il

הרב ארי דוד קאהן

*Shiur is sponsored by Rabbi Michael and Jeri Laxmeter
for the refuah shleimah of their granddaughter Avigayil Sara bat Shaina Ahrona*

1. במדבר פרק לא (פרשת מטות)

(א) וידבר ה' אל-משה לאמר: (ב) וקם נקמת בני ישראל מאת המדינים אתר תאסף אל-עמיה: (ג) וידבר משה אל-העם לאמר החלצו מאתכם אנשים לצבא ויהיו על-מדון לתת נקמת-ה' במדין: (ד) אלף למטה אלף למטה לכל מטות ישראל תשלחו לצבא: (ה) וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה שנים-עשר אלף חלוצי צבא: (ו) וישלח אתם משה אלף למטה לצבא אתם ואת-פינחס בן-אלעזר הכהן לצבא וכלי הקדש וחצצרות התרועה בידי: (ז) ויצבאו על-מדון כאשר צוה ה' את-משה ויהרגו כלי-זכר: (ח) ואת-מלכי מדון הרגו על-חלליהם את-אני ואת-רקם ואת-צור ואת-חור ואת-רבע חמשת מלכי מדון ואת בלעם בן-בעור הרגו בקרב: (ט) וישבו בני-ישראל את-נשי מדון ואת-טפם ואת כל-בהמתם ואת-כל-מקניהם ואת-כל-חילם בגזו: (י) ואת כל-עריהם במושבם ואת כל-טירתם שרפו באש: (יא) ויקחו את-כל-השילל ואת כל-המלקוחם באדם ובבהמה: (יב) ויצבאו אל-משה ואל-אלעזר הכהן ואל-עדת בני-ישראל את-השבי והמלקוח ואת-השילל אל-המחנה אל-ערבת מואב אשר על-ירדן ירחו: (יג) ויצבאו משה ואלעזר הכהן וכל-נשיאי העדה לקראתם אל-מחוז למחנה: (יד) ויקצף משה על פקודי החיל שרי האלפים ושרי המאות הבאים מצבא המלחמה: (טו) ויאמר אליהם משה החייתם פל-נקבה: (טז) הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם למסר-מעל בה' על-דבר-פעור ותהי המגפה בעדת ה': (יז) ועתה הרגו כל-זכר בטרף וכל-אשה ידעת איש למשקב זכר הרגו: (יח) וכל הטרף בנשים אשר לא-ידעו משקב זכר החרו לכם....

2. במדבר פרק לג פסוק נ - נו (פרשת מסעי)

(נ) וידבר ה' אל-משה בערבת מואב על-ירדן ירחו לאמר: (נא) דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם פי אתם עברים את-הירדן אל-ארץ כנען: (נב) והורשתם את-כל-ישובי הארץ מפניכם ואבדתם את כל-משכיתם ואת כל-צלמי מסכתם תאבדו ואת כל-במותם תשמידו: (נג) והורשתם את-הארץ וישבתם-בה פי לכם נתתי את-הארץ לרשת אתה:

3. במדבר פרק לה פסוק ט - לד (פרשת מסעי)

(ט) וידבר ה' אל-משה לאמר: (י) דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם פי אתם עברים את-הירדן ארצה כנען: (יא) והקרייתם לכם ערים ערי מקלט תהינה לכם וגם שמה רצח מכה-נפש בשגגה: (יב) והיו לכם הערים למקלט מגאל ולא ימות הרצח עד-עמדו לפני העדה למשפט: ... (כד) ושפטו העדה בין המפה ובין גאל הדם על המשפטים האלה: (כה) והצילו העדה את-הרצח מיד גאל הדם והשיבו אתו העדה אל-עיר מקלטו אשר-גם שמה וישב בה עד-מות הפקדן הגדל אשר-משח אתו בשמן הקדש: (כו) ואם-יצא יצא הרצח את-גבול עיר מקלטו אשר-גם שמה: (כז) ומצא אתו גאל הדם מחוץ לגבול עיר מקלטו ורצח גאל הדם את-הרצח אין לו דם: (כח) פי בעיר מקלטו ישב עד-מות הפקדן הגדל ואחרי מות הפקדן הגדל ישוב הרצח אל-ארץ אחזתו: (כט) והיו אלה לכם לחקת משפט לדתיתכם בכל מושבתיכם: (ל) כל-מכה-נפש לפי עדים ירצח את-הרצח ועד אחד לא-יענה בנפש למות: (לא) ולא-תקחו כפר לנפש רצח אשר-הוא רשע למות כיימות יומת: (לב) ולא-תקחו כפר לגוס אל-עיר מקלטו לשוב לשבת בארץ עד-מות הפקדן: (לג) ולא-תחניפו את-הארץ אשר אתם בה פי הדם הוא יחניף את-הארץ ולא-ארץ לא-יכפר לדם אשר שפך-בה פי-אם בדם שפכו: (לד) ולא תטמא את-הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שכן בתוכה פי אני ה' שכן בתוך בני ישראל: פ

4. בראשית פרק ט פסוק ה - ו (פרשת נח)

(ה) ולאך את-דמכם לנפשתיכם אדרש מיד כל-חיה אדרשנו ומיד האדם מיד איש אחיו אדרש את-גפם האדם: (ו) שפך דם האדם באדם דמו ישפך פי בצלם אלהים עשה את-האדם:

5. אילת השחר במדבר פרק לה פסוק כה (פרשת מסעי)

(כה) וישב בה עד מות הכהן הגדל. פרש"י ד"א לפי שהי' לו לכהן גדול להתפלל שלא תארע תקלה זו לישראל בחייו. המהרש"א מכות י"א א' מפרש ודבר זה תלוי בכהן גדול שכך הי' תפלתו ביוהכ"פ על כפרת עון שתבטל הגזירה שלא יהרג (וכ"כ בתרגום יב"ע כאן), והנה ביומא (נ"ג ב') לא כתוב שהכהן גדול הי' מתפלל על זה (אלא דבנוסחא שדפס במחזורים כתוב שהי' מתפלל שתהא שנת שלו' ושלוח, ויתכן שגם זה בכלל), והנה מה שתפילת הכהן גדול ביוהכ"פ כ"כ חשובה, י"ל משום שמתעלה מאוד

בזכות זו של זיכוי הרבים שכיפר על כל ישראל ע"י הקרבנות ותפילתו עושה רושם (ומ"מ בתענית כ"ד ב' אמרינן על ר' חנינא בן דוסא מאי אהנייא לי' צלותא דכהן גדול לגבי רחב"ד עי"ש), והיינו כיון שכל העולם ניזון בשביל חנינא בני, א"כ זכות הרבים שלו גדולה יותר כיון שכולם ניזונים בזכותו, ולולא רחב"ד אין כלום, ולא רק שמזכה הרבים בכפרה). ולכאורה טעם זה שייך רק לכהן גדול ששימש ביוהכ"פ לפי שהי' צריך להתפלל, אבל במשנה במכות (י"א א') כתוב שגם כהן שעבר ממשיחתו מחזיר את הרוצח ואצלו לא שייך זה. ומ"מ יתכן שאמותיהן של הכהנים שעברו לא היו מספקין מים ומזון לרוצחים, שהרי הגמ' מפרשת שהם היו מספקין כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו, לפי שהי' להם לבקש רחמים על דורם, אבל אלו הרי לא שימשו בכהונה גדולה ביוהכ"פ (ואף על פי שהמתפללים על זה הם רשעים, מ"מ שייך שיתחשבו בתפילתם). הרלב"ג מפרש שהטעם שהרוצח חוזר במיתת כהן גדול הוא לפי שמיתת צדיקים מכפרת, ולפי"ז צריך להיות שכהנים גדולים שלא היו צדיקים (וכגון הצדוקים בבית שני) אין מיתתם מכפרת, אבל הדין הוא שכל כהן גדול שמת מחזיר את הרוצחים לבתיהם.

6. רש"י במדבר פרק לא פסוק ו (פרשת מטות)

(ו) אותם ואת פינחס - מגיד שהיה פינחס שקול כנגד כולם. ומפני מה הלך פינחס ולא הלך אלעזר. אמר הקדוש ברוך הוא מי שהתחיל במצוה, שהרג כזבי בת צור, יגמור. דבר אחר שהלך לנקום נקמת יוסף אבי אמו, שנאמר (בראשית לז, לו) והמדנים מכרו אותו. ומנין שהיתה אמו של פינחס משל יוסף, שנאמר (שמות ו, כה) מבנות פוטיאל, מזרע יתרו שפיטם עגלים לעבודה זרה ומזרע יוסף שפטפט ביצרו. דבר אחר שהיה משוח מלחמה: וכלי הקדש - זה הארון והציץ. שהיה בלעם עמהם ומפריח מלכי מדין בכשפים, והוא עצמו פורח עמהם. הראה להם את הציץ, שהשם חקוק בו, והם נופלים, לכך נאמר על חלליהם במלכי מדין, שנופלים על החללים מן האויר, וכן בבלעם כתיב (יהושע יג, כב) אל חלליהם:

7. במדבר רבה (וילנא) פרשה כב סימן ד (פרשת מטות)

וישלח אתם משה - אמר הקדוש ברוך הוא למשה: נקם נקמת, אתה בעצמך, והוא משלח את אחרים, אלא מפני שנתגדל בארץ מדין אמר אינו בדין שאני מצר למי שעשה בי טובה, המשלח אומר בור ששיתית ממנו אל תזרק בו אבן. ויש אומרים שאינה זו מדין שנתגדל בה משה, שזו בצד מואב והיא חרבה עד עכשו, למה שלח פינחס, אמר, מי שהתחיל במצוה הוא גומר, הוא השליח את חמתו והכה את המדינית, הוא יגמר מצותו וכלי הקדש - זה הארון, שנאמר: כי עבדת הקדש וגו' (במדבר ז:ט'). רבי יוחנן אמר אלו בגדי כהונה, שהם אורים ותמים, כמו שנאמר: ובגדי הקדש אשר לאהרן (שמות כ"ט:ט). ויצבאו על מדין כאשר צוה ה' את משה וינהרגו כל זכר, ואת מלכי מדין וגו' ה' רגו בחרב - מה בקש שם, אלא שהלך לטל שָׁכְרוּ מן עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלֶף, עליו נאמר: כָּרַח שַׁחַת בָּהּ יָפוּל וְגוֹלָל אֶבֶן אֵלָיו תָּשׁוּב (משלי כ"ז:ז), ויקחו את כל השלל ואת כל המלקוח, ויצבאו אל משה ואל אלעזר הכהן - להודיע שבחן שלא נטלו פְּלוֹם מן הכֶּהֱן שלא בְּרִשׁוֹת, אלא הביאו לפניהם ואשר כָּךְ נָטְלוּ.

8. מדרש אגדה (בובר) במדבר פרק לא פסוק ו (פרשת מטות)

[ו] ואת פינחס. ולמה שלח עמהם פינחס, לפי שעל ידי פינחס כיפר הקדוש ברוך הוא לישראל על מעשה בעל פעור, והוא הרג את המדינית, והוא התחיל במצוה והוא גומר: וכלי הקדש: זה היה ציץ הזהב, שהיה חרות בו שם המפורש, אמר משה לפינחס שם תמצא לבלעם בן בעור והוא יפרח בכשפנות שיעשה ולמלכי מדין ולנשיה ואתה הראה להם הציץ החרות עליו שם המפורש והם נופלים: החלצו מאתכם אנשים. צדיקים, כמו שנאמר בחר לנו אנשים (שמות יז ט): לתת נקמת ה' במדין. הקדוש ברוך הוא אמר נקמת בני ישראל, ומשה אמר נקמת ה' אמר להם הקדוש ברוך הוא דין שלכם אני מבקש שגרמו לי להזיק אתכם, ומשה אמר אם היינו ערלים לא היו רודפים אחרינו, אלא בשביל תורתך ומצותיך שנתת לנו, הלכך הנקמה שלך היא, לכך נאמר נקמת ה' שלשה פעמים: אלף למטה. היו כולם ל"ו אלפים, שליש למלחמה, ושליש משמרים כליהם, ושליש לתפלה:

9. רמב"ן במדבר פרק לא פסוק ו (פרשת מטות)

(ו) וישלח אתם משה אלף למטה - לא שלח שם כל עם הצבא, ואף על פי שהיו המדינים עם רב והערים בצורות גדולות מאד. והטעם כי הנכשלים בבנות מואב היו רבים ואינם ראויים לנקמת ה', על כן בחרו אנשים צדיקים וידועים לשבטיהם. והנה משה לא צוה אותם מה יעשו, רק אמר להם לתת נקמת ה' במדין (פסוק ג) וחשב שלא ישאירו בהם שריד ופליט כנקמת עמלק או כנקמת שבעה עממים. וכאשר ראה שהשאירו הנשים והטף והבהמה, קצף על הנשים היודעות משכב זכר, כי ראוי לפקודי החיל להורגן תחלת כל דבר, גם לנקמה גם לדין התורה ואת הבהמה תהרגו (ויקרא כ טו). וכיון שראה

שהעם חפץ לשלול, מחל על הטף בנשים ועל השלל. ויתכן עוד שנאמר, כי משה נצטוו צרור את המדינים (לעיל כה יז) ונקום נקמת בני ישראל (לפנינו פסוק ב), ושלח שם מועטים להכות בערי הפרזי וכל עץ טוב להפיל וכל מעין מים לסתום וכל חלקה טובה להכאיב באבנים כמנהג השוללים, ולא צוה להם דבר רק להנקם כאשר תמצא ידם, והש"י אשר לו המלחמות נתן מדין ומלכיהם ועריהם בידם. ועל כן קצף על הנשים היודעות משכב זכר לא דבר אחר, וצוה בטף הזכרים לנקמה: והנה קצף על פקודי החיל, וחלק כבוד לפנחס כי השם נתן לו את בריתו שלום. ושנינו בספרי (מטות מג) אמר לו פנחס כשם שפקדתנו כן עשינו. ולא ידעתי מהו, שלא פקד אותם דבר בכתוב. ואלו פקד אותם ועשו היאך יכעוס, ואם פקד אותם חלילה שיעבור פנחס מצותו, כי שאול אבד מלכותו על זה (ש"א טו יא). אבל הענין כאשר אמרתי שפקדם לתת נקמת ה' במדין, ואמר פנחס נקמה גדולה עשינו בהם. ואפשר לפרש, שאמר לו כשם שפקדתנו מהר סיני בדין התורה כי (תצור) [תקרב] אל עיר וגו' (דברים כ י - יח) כך עשינו בהם, ומשה קצף על הנשים הגדולות בעבור הן הנה היו לבני ישראל (פסוק טז), והוסיף כל זכר בטף בעבור הנקמה:

10. שמות פרק יז פסוק ח - טז (פרשת בשלח)

(ח) ויבא עמלק ויגלהם עם ישראל בפינים: (ט) ויאמר משה אל־יהושע בְּחַר־לְנוּ אֲנָשִׁים וצא הלחם בעמלק מִחֹר אֲנָכִי נָצַב עַל־רֹאשׁ הַגִּבְעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בֵּינֵי: (י) ויעש יהושע כאשר אמר לו משה להלחם בעמלק ומשה אחריו וחור עמו ראש הגבעה: (יא) והנה פאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר נגית ידו וגבר עמלק: ... (יד) ויאמר ה' אל־משה כתב זאת זכרון בפסוק ושים באזני יהושע כי־מחה אמתה את־זכר עמלק מתחת השמים:

11. דברים פרק כה פסוק יז - יט (פרשת כי תצא)

(יז) זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לָךְ עַמְלֵק בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְךָ מִמִּצְרָיִם: (יח) אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּגְבֹּב בְּךָ פֶּלֶא־הַנְּחָשִׁים אֲחֵרֶיךָ וְאַתָּה עָנִיף וַיִּגַּע וְלֹא נָרָא אֱלֹהִים: (יט) וְהָיָה בְּהִנֵּית ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל־אֵיכֶיךָ מִסְבִּיב בְּאַרְצֵךְ אֲשֶׁר ה'־אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת־זִכְרֵךְ עַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח: פ

12. תולדות יצחק במדבר פרק לא פסוק ו (פרשת מטות)

(ו) וישלח אתם משה אלף למטה לצבא אתם ואת פינחס בן אלעזר הכהן לצבא וכלי הקדש וחצצרות התרועה בידו אותם ואת פנחס. מה שלא הלך אלעזר אמר הקדוש ברוך הוא מי שהתחיל במצוה שהרג כזבי יגמור אותה [תנחומא ג]. ואפשר לפרש שבעבור שצור אבי של כזבי היה גואל הדם שהרג פנחס לבתו, לכן צוה הקדוש ברוך הוא שהוא עצמו יהרוג לצור, ועוד לפי שהקדוש ברוך הוא נתן לו את בריתו שלום, צריך לשיהיה השלום נגמר שיהרוג אויביו שבזה יהיה לו שלום. וכלי הקדש, אמרו חז"ל [תנחומא ד] זה הארון והציץ, שהיה בלעם עמהם ומפריח מלכי מדין בכשפים והוא עצמו פורח עמהם, הראה להם הציץ שהשם חקוק בו ונפלו, לכך נאמר [פסוק ח] על חלליהם במלכי מדין שנופלים על החללים מן האויר, ובלעם הלך ליטול שכר עשרים וארבעה אלף שהפיל מישראל בעצתו, ויצא ממדין לקראת ישראל ומשיאן עצה רעה, אם כשהייתם ששים רבוא לא יכולתם להם ועכשיו ביי"ב אלף אתם באים להלחם נתנו לו שכר משלם ולא קפחוהו.

13. רש"ר הירש במדבר פרק לא פסוק ו (פרשת מטות)

(ו) וישלח אתם וגו' ואת - פינחס וגו'. במלחמות הקודמות - כנגד סיחון, כנגד עוג, כנגד האמורי - אין הכתוב אומר בפירוש, שהיה שם כהן עם הארון והחצוצרות; הללו היו מלחמות הגנה ומלחמות כיבוש בעלות משמעות חומרית, ואילו מלחמה זו נערכה למען המטרות הרוחניות והמוסריות העליונות. לכך מתאים בייחוד הכהן עם עדות התורה והחצוצרות המבקשות את עזרת ה'. וכלי הקדש: "זה ארון ולוחות שבו" (סוטה מג ע"א). כי הם יצאו להילחם למען הלוחות והארון, למען התורה ונושאייה; במלחמתם ביקשו להבטיח שהתורה ונושאייה יוכלו לשכון לבטח בקרב העמים.

14. העמק דבר במדבר פרק לא פסוק ו (פרשת מטות)

וישלח אותם משה. הלכו בשליחותו, ושלוחו של אדם כמותו, ובזה הלך זכות משה עמם: הכהן לצבא. אלו היה הפירוש ששלחו לצבא, הוא מיותר שהרי כתיב אלף למטה לצבא, אלא הכי פירושו פינחס היה כהן לצבא, היינו כהן משוח מלחמה, ומשום הכי לא הלך משה או אלעזר, משום שהיה מצוה של פינחס, שעשו אותו למשוח מלחמה: וכלי הקדש. זה הארון או הציץ כדנתי בתוספתא דסוטה פרק ז', ולא נתבאר למאי לקח פינחס מתחלה כלים הללו, אבל כבר ביארנו לעיל י' ט' דאי אפשר להשתמש בחצוצרות התרועה אלא במקום שיש השם הקודש יע"ש: וחצוצרות התרועה. לקול תרועה ותפלה, וכבר ביארנו בספר שמות י"ד ט"ו דאפילו במקום שהבטיח הקדוש ברוך הוא שיצליחו

במלחמה, מכ"מ היה נצרך לתפלה, וכן עשה יהושע במלחמת יריחו דכתיב ביהושע ו' כ' וירע העם, ועוד מבואר שם יפה, ומכל שכן כאן שפירש משה שנצרכים לעצה מפני המקטרג:

15. אלשיך על במדבר פרק לא פסוק ו (פרשת מטות)

(ב) אמנם הנה כתבנו למעלה, כי היו שני סוגי עונות, אחד על ידי בנות מואב ואחד על ידי בנות מדין. כי בנות מואב החטיאו את המון העם, אשר בשם עם יכונה, בזמה ובאלהיהן. אך בנות מדין לא שמו פניהן, רק להטעות גם את אשר בשם ישראל יכונה. ויתנכלו לבלתי הביא מאלהיהן רק את פעור. ויתעום כזביהם, באמור להם אל נבקש תכבדו מכובדים את הפסילים, רק לפעור עצמיכם ולהסיב את רגלכם להריק חוראכם ושיניכם על פניהם עד בלי די. ובדבר הזה גם אשר בשם ישראל יכנו טעו. באומרם מה לי עוד לעבודה זרה הזאת, כי אם מלא פניה קלון צואה בלי מקום. ועל זה בבנות מואב אמר ויחל העם לזנות אל בנות מואב ותקראנה לעם וישתחוו לאלהיהן (במדבר כה א), שהזכיר עם והזכיר אלהיהן סתם. רק אחרי כן הוא אומר ויצמד ישראל לבעל פעור. כי הנקראים ישראל לא טעו רק בפעור. והוא על ידי מדין, כאומרו צרור את המדינים כו' כי צוררים הם לכם על דבר פעור (במדבר כה יז). וכן בפסוק שלפנינו, הן הנה היו לבני ישראל על דבר פעור (במדבר לא טז). כי לנקראים ישראל היה ענין המדינים על דבר פעור, כמפורש למעלה כל זה בארוכה. והוא יתברך לא קנא קנאה גדולה רק על החטיא את הכשרים. כי על כן כאשר ויצמד ישראל לבעל פעור, מיד ויחר אף ה' בישראל. ולהיות דבר זה ביחוד במדין, על כן מאז צוה צרור את המדינים כו'. וזה אומרו פה נקם נקמת בני ישראל, כלומר ולא נקמת הנקרא עם. ועל כן הוא מאת המדינים, ולא את מואב כמדובר. והוא ענין הן הנה היו לבני ישראל כמפורש בפסוק ההוא למעלה:

עוד נשים לדרך פעמינו, יתיישבו בו כל ההערות האמורות למעלה בס"ד. והוא, הנה שנים הם סוגי מלחמות, יש הורג נפש חבירו בהחטיא אותו. ויש נוגע בחלל, כי ימיתנו בחרבו הקשה את עצמו ואת בשרו, רק את נפשו לא יקרב לטמאה כי לא נטמאה בעון אשר חטא. וגם כי נפשו מן גיו תגורש בהרוג אותו, לא נפגמה ולא תעדר מלשוב אל האלהים אשר נתנה. על כן הסוג הראשון עצום מאד, כי נגע עד הנפש וימיתנה. מה שאין כן הסוג השני, שלא הרג רק את החומר לבדו. והוא מאמרם ז"ל (ילקוט כי תצא רמז תתקלג) כי אדום ומצרים בקשו להרוג בחרב את ישראל. מצרים אמרו ארדוף אשיג כו' אריק בחרבי כו'. ואדום אמר פן בחרב אצא לקראתך. וצוה הקדוש ברוך הוא לבל שנוא אותם בהתגייסם, כד"א לא תתעב אדומי לא תתעב מצרי. אך אשר החטיאך נאמר עליו לא יבא עמוני ומואבי. וצוה פה להרוג את המדינים: ונבא אל הענין. והוא, כי שנים רעות אלו גמלונו המדינים. אחת, נוגעת אל הנפש, שהחטיאו את ישראל במה ששנא ה', היא זמה. וגם על הנוגע יותר אליו יתברך להעבידם עבודה זרה. ובזה נגעו בכבוד ה', שהעבירו על דתו יתברך, וטמאו את נפשות בני ישראל אשר הם חלק אלוה ממעל. שנית, גרמו מות גויותיהם באבדן עשרים וארבעה אלף שמתו במגפה. ולולי פנחס היה מכלה הוא יתברך את כלם. והנה אין ספק כי כל אחת משתי בחינות אלו, הלוחם על מדין מלחמת מצוה תקרא. כי גם על גורם מיתת ישראל מצר כביכול לאביהם שבשמים, כי בכל צרתם לו צר. ואומר (ירמיהו ח כג) מי יתן ראשי כו' ואבכה יומם ולילה על חללי בת עמי:

והנה רבותינו ז"ל (במדבר רבה כ כה) האשימו את משה על שלא קנא על מעשה זמרי והרגו, כמשפט לכל בועל ארמית שקנאין פוגעין בו, כי אליו היה נוגע הדבר. אלא שפנחס אמר במקום שיש חילול ה' אין חולקין כבוד לרב, ויקם הוא והרגו. ויש אמרו, כי משה רפו ידי, כאשר בא זמרי ותפשה בבלוריתה והוליקה אצל משה, ואמר לו זו אסורה או מותרת, אמר לו אסורה. אמר לו, אם כן בת יתרו מי התירה לך. ויש אמרו, כי נתעלמה ממנו ההלכה, כדי שיטול פנחס הכהונה. וראוי לדעת למה היה נוגע הדבר אל משה, שעל כן אמרו שעל מה שבמקום חילול ה' אין חולקין כבוד לרב עשה הדבר פנחס. והלא באומרם ז"ל קנאין פוגעין בו על כל איש ישראל נאמר:

אך אמנה, הנה בייחוד נוגע הדבר בעצם אל משה או אל פנחס, יותר מלכל שאר ישראל. משה על שהיה נשוי מדינית, בל יאמרו שעל כן היה מחניף ולא קנא על דבר כזבי בת נשיא מדין. ולפנחס על כי בא ממדינית. וכן לאלעזר אביו שלקח לו מבנות פוטיאל. אלא שאלעזר היה לו בית מנוס על כי כהן גדול היה, ולא יאות לו ליטמא בהמיתו את זמרי. אך למשה או לפנחס שעדיין לא נתכהן יאות ביותר. ועשר ידות נוגע יותר אל משה, על מעשה זמרי שלקחה בבלוריתה ויוליקה לפני משה, והעזיז פניו ויאמר לו זו אסורה או מותרת. ובאמור לו אסורה היא הקיש זנותו לנישואי משה אחר שגיירה. ועל כן לו היה משפט הקנאות בעצם ובראשונה. והוא לא כן עשה, כי רפו ידי כמדובר. על כן יאות למשה עתה לתקן בקנאו קנאת המדינים, להיות מתחרה לנקום נקמת ה' במדין: